

Koko maakunnan tunnistaja

Kapia läsi, kuonopilkku, joka jalassa valkokavio. Suomenhevosvarsaa tunnistava Aarne Kujala luettelee eläimen tuntomerkkejä ulkona hyisessä tuulella värjöttelevälle toimittajalle. Ulkokarsinaan ovat jo ahtautuneet tamman omistaja, Janina Sandås, tallin omistaja Tapio Björkroth, Aarne Kujala sekä Keski-pohjanmaan valokuvaaja ja luonnollisesti kookas suomenhevostamma Vinden Vilma ja sen kesällinen orivarsa Vagabond.

Ollaan Kokkolan Sokojalla. Halsualta jo aamukuudelta startanneen Aarne Kujalan työpäivä alkaa olla päätöksessä. Lohtajalaisista Leena Jokisen poneista on aloitettu, sieltä jatkettu Toholammien Laitalaan Tommi Seppälän maatilalle. Toholammilta Ullavaan Klemoloiden Leader-varsoja rekisteröimään ja lopuksi Kokkolaan. Björkrothin tallin kaksi suomenhevosvarsaa on vielä tunnistamatta. Sää on ehtinyt vaihdella runsaasta vesisateesta koleaan pilvipoutaan. Varsoja sisään ottaessaan Tapio Björkrothin kumisaapas juuttuu mutaan.

– Mitä tahansa ilmaa, kunhan ei enää vesisadetta, mies tokaisee.

– Tuossa humeetilaisessa ei ole mitään tuntomerkkejä, Tapio Björkroth kuvaa puolisonsa Maj-Brit Vikmanin omistaman Kilun Petran tummaa oripoikaa Kujalalle kun siirrytään toiseen karsinaan.

– Onhan täällä; tähti ja juovakavio, naurahtaa Kujala ja nostaa Affe-pojan otsajouhet sivuun.

– Pukinparta ja jalat kuin lämminverisellä, mitähän tästäkin tulee, jatkaa kokkolalaisvalmentaja.

Affella on todella poikkeuksellisen komea leukaparta. Muutenkin Sokojan jyhkeät suomenhevostammat orivarsoineen muodostavat aikamoisen kontrastin ullavalaisen Klemolan tallin simpsakoille lämminverivarsoille, jotka on tunnistettu paria tuntia aikaisemmin, puhumattakaan aamun ensimmäisistä asiakkaista, jotka olivat pieniä shetlanninponeja.

Vaikka Suomessa syntyneiden varsojen lukumäärä nousi viime vuonna lähes kolmellasadalla, raviurheilussa eletään vaikeita aikoja. Lama kurittaa, ja tämä näkyy myös Keski-Pohjanmaan hevosjalostusliiton alueella, jossa perinteisesti suurin määrä syntyvistä varsoista on ollut ravurinalkuja.

Raviradat kamppailevat taloudellisten ongelmien edessä,

Aarne Kujala työn touhussa. Eini Määttä ja Leena Klemola avustavat, ja Petri Klemola kertoo tarinoita matkan varrelta.

hevosenomistajan kulut ovat nousseet mutta palkintotaso laskenut. Silti raviurheilu on edelleen aikamoinen työllistäjä ja rahavirtojen kuljettaja. Hippoksen laskelmien mukaan raviurheilua seuraa tai harrastaa parisataatuhatta suomalaista, ratsastuksessa vastaava luku on 160 000 henkeä. Ratsupuolella kehityskulku on ollut huomattavasti valoisampaa. Ratsastajien määrä on yli kaksinkertaistunut vuodesta 1995. Laji onkin merkittävä nuorten tyttöjen ja naisten liikuttaja.

Jokainen hevoseläin tunnistettava

(Ravi)hevosihoaminen on kuitenkin uskossaan luja. Kun kyseisen Affen myynnistä, Tapio Björkroth vastaa, että vielä ei ole päätetty, myydäänkö ollenkaan. Kilun Petra on hankalasti tiinehtyvä, ja kun se nyt vihdoinkin neljän vuoden yrittämisen jälkeen varsoi orivarsan, ei jälkeläisestä kovin helposti tee mieli luopua.

Kujala ottaa varsoista verikokeet, asentaa kaulaihraan, harjan juureen, mikrosirun ja näyttää omistajillekin lukulaitteella sirun asettuneen paikoilleen. Kaikki tapahtuu eleettömästi, vaikka hevosnuorukaisilla valkuaiset hieman pyörähtävät tapahtumaa äimistellessä. Björkroth pitää varsaa aluksi korvasta, Janina Sandås tammaa riimunnarusta, Kujala viheltelee ja juttelee rauhallisesti. Arkaa pakoeläintä seuraava maallikko ei voi kuin hämmästellä, kuinka jouhevasti ja luontevasti kaikki jälleen sujuu. Samaa taitaa hämmästellä Janina Sandåskin, joka tunnustaa jännittäneensä tapahtumaa sen verran, että asia pyöri mielessä edellisyönkin.

Björkroth pyytää sisälle kahville, ja kahvitellessään keittämisen pöydässä Kujala samalla täyttää papereita. Hevosen tuntomerkit hän piirtää kaavakkeeseen, joka liitetään viralliseen hevospassiin. Kaikki tapahtuu käsipöydällä, mutta kotiin päästyään Kujala purkaa vielä kaikki päivän aikana keräämänsä tiedot tietokoneella Suomen Hippoksen tietokantaan. Verinäytteet ja mikrosirutus takaavat, että hevonen on juuri se, mitä papereissa seisoo. Nykyaikana kaikki kavioläimet, myös muulit ja aasit, on tunnistettava ja rekisteröitävä. Pakolliset verikokeet aloitettiin vuonna 1990, ja mikrosiruja on asennettu vuodesta 2000. Kujalan tunnistettaviin kuuluu tänä vuonna myös kaksi halsualaista aasin varsaa.

Keski-Pohjanmaan hevosjalostusliiton toiminnanjohtajan työstä viime keväänä eläkkeelle jäänyt Kujala on luvannut tunnistaa vielä tänä vuonna syntyneet varsat. Tunnistus on tehtävä maaliskuun loppuun mennessä. Varsojen tarkkaa lukumäärää hän ei ole laskenut. Viime vuonna hevosjalostusliiton alueella eläimiä rekisteröitiin reilut parisataa, joista lämminverisiä satakunta, suomenhevosiä kuutisenkymmentä, neljä ponia, yhdeksän ratsua sekä tusinan verran tuontilämminverisiä. Lisäksi alueella rekisteröitiin 25 tuontiratsua ja -ponia. Tänä vuonna tunnistettavia varsoja on edellisvuotta vähemmän. Kujala ynnää enimmillään tunnistaneensa alueella syntyneitä varsoja tuollaiset kolme ja puolisataa vuodessa.

Toiminnanjohtajan paperitöistä vastaa jo nyt Kaustisen Nikulassa työskentelevä Helena Balac-Parpala. Aarne Kujalan kenttätöiden jatko on vielä auki. Jos maakunnan hevosväen toive toteutuisi, niin Aarne Kujala kiertäisi hevosalleja myös ensi vuonna. Kujalalla on lähes maaginen ote niin varsoihin kuin niiden omistajiin. Matkan aikana käy ilmi toinenkin seikka, joka nostaa Kujalan asiakaspalveluarvosanan kymppip-

lussaan. Halsualainen hevospäälliköksi jostaista ihmisistä. Toimittajalle hän korostaa olevansa hevosjalostusliiton työntekijänä ennen kaikkea alueen hevosenomistajien palvelija. Hän ei halua matkan aikana puhua pahaa kenestäkään tai arvostella asiakkaitaan. Joukko on kirjavaa, ammattilaisista harrastusta aloitteleviin. Yhteinen nimittäjä on hevonen.

Kolmeenkymmeneen vuoteen mahtuu vain yksi tapaus, jolloin Kujala on joutunut luovuttamaan, ja varsa sillä kertaa jäänyt tunnistamatta. Tunnistus tehtiin sitten myöhemmin rauhoituksen turvin.

- Jos varsaa ei ole koko kesän aikana käsitelty millään tavoin, ja sen päähän aletaan sovittaa riimuja tunnistajan ajaessa tallin pihaan, niin tehtävä on aika vaikea, sanoo Kujala ja edellyttää, että varsan kanssa on edes jollain tavoin toimittu ennen hänen tuloaan.

Isla J Brave oli tuhkimotarina

Vuodesta 1981 saakka maakunnan uutta hevoskantaa virallisesti kirjoihin merkinnyt Kujala ei tunne tarvetta haikailla menneiden perään. Hänen mukaansa pikkuvarsoja käsitellään nykyaikana yhä enemmän, ja tämän myötä työ on helpottunut. Esimerkiksi keskiviikon tunnistusreissulla yksikään varsoista ei järjestä ylimääräistä dramatiikkaa.

- Mutta kerran minulta lähti kaksi hammasta, muistuttaa ullavalainen Petri Klemola seuratessaan tallinsa Leader-varsojen tunnistusta. Kujalakin muistaa tapauksen. Reuhkaava varsa onnistui kaatamaan Petri Klemolan kohtalokkain seurauksin.

Mutta eivät ne menetetyt hampaat olleet Klemolan omia hampaita, hänelle laitettiin jo kahdeksantoistavuotiaana hammaskalustoa uusiksi, kun hevonen potkaisi Killerin riveissa Jyväskylässä. Henki säilyi, ajohalut katosivat hetkeksi - mutta vain hetkeksi.

- Uudet hampaat maksoivat tuolloin yli kaksikymmentä tuhatta markkaa. Isä sanoi, ettei sillä summalla vielä Volvoa hankita mutta Lada kylläkin. Minulla on suussa Lada, hän vitseilee.

Klemolan tallissa on kolme tunnistettavaa, jotka eivät juuri reagoi ympärillä häärävään Kujalaan. Varsoista pitävät kiinni Petri Klemolan vaimo Leena Klemola ja tallin työntekijä Eini Määttä. Kun varsat on tunnistettu kimmelluksitta, odottaa tuossa kahvipöytä. Kenelläkään ei tunnu olevan kiire. Ei ihme, että Aarne Kujala vaikuttaa viihtyvän työssään erinomaisesti.

Klemoloiden tallissa on parikymmentä hevosta, niistä viisi starttihevosta. Valmennustilasto kertoo hevosten juosseen tähän talliin kuluvalle vuosituhannella satoja tuhansia euroja. Talli tunnetaan kuitenkin aina ja ikuisesti ihmeruuna Isla J Bravesta, jonka kaltaista kuuluisuutta talliin ei ole tämän jälkeen saatu. Vaatimattomannäköisen ruunapojan juoksemat tulot ylittivät 800 000 euroa.

- Isla oli tuhkimotarina, jollaisia ravimaailma tarvitsee, Kujala pohtii ja jatkaa, että erityisesti tavallisen hevosenlajittajan tavallisen hevosen menestys innostaa.

Kun Kujalan talliin tuli 1990-luvun alussa V65-voitto, onnittelusoittojen määrä tuntui loputtomalta. Kujala sanookin, että raviurheilussa ollaan kuin yhtä suurta perhettä. Jos startti on mennyt huonosti, jokainen selväpäinen alan harrastaja antaa pettyneelle rauhan mutta voittoa jaetaan urakalla.

- Vedin eilen vastuuvallmentajakoulutusta Kaustisella. Kurssin huumorista huolehti kokkolalainen kirkkoherra Peter Kankkonen, naurahtaa Kujala illan muistolle. Hän kertoo Kankkosen pohtineen lajin rikkautta. Varikolla ovat rinnan köyhät ja varakkaat. Kun hevosesta on kyse, ei tittelillä ole väliä.

Hevosmies siis itsekkin

Toholammilla Laitalassa Kujalan ottaa vastaan harrastusta aloitteleva Tommi Seppälä, jonka elämään hevoset ovat tulleet avopuolison myötä. Seppälän siitostammalla Gazelle Kontaktilla on ikää jo 23 vuotta. Sen tämän kesäinen orivarsa Senator Case on Toholammilla astuneesta Amour Amista, aivan kuten edellisvuodenkin varsa.

- Tämä on vanterampi kuin viimekesäinen, vertaa Kujala.

Seppälä on ottanut henkiseksi tuekseen naapurin hevosmiehen Simo Jämsän, joka käsittelee tottuneesti varsaa ja neuvoo samalla Kujalan kanssa Seppälää, miten varsan kanssa toimitaan. Missään tapauksessa varsaa ei saa kiinnittää käytävälle molemmin puolin kuten Seppälä on oikeissa tehdä. Säikähtäessään eläin voi murtaa niskansa. Jämsän perheen Jewel Leader, Klemoloiden kasvatti muuten, on startannut syksyn mittaan kolmesti Vermossa, voittanutkin. Siitä on mukava vaihtaa muutama sana rekisteröinnin jälkeen. Mutta palataanpa päivän alkuun.

Leena Jokisen tilalla Lohtajan Äijälässä vaikuttaa hollantilainen Verano-ori, joka astuu tallin omien ponitammojen lisäksi myös muita morsiamia. Viime vuona tammoja vieraili hallakko-oriin luona reilut kymmenen, tänä vuonna kuusi. Jokisen kaksi ponivarsaa käyttäytyvät mallikkaasti, hyvä etteivät sylissä istu. Hieno juttu, sillä Kujala kertoo, että pahimmillaan pieneltä yhteistyöhaluttomalta ponivarsalta on vaikeampi

ottaa verikoetta kuin hangoittelevalta hevosen jälkeläiseltä. - Viime vuonna astutetuista tammoista seitsemän varsoi, ja niistä viisi peri hallakkokogeenin, kertoo Jokinen. Hänen omistuksessaan näistä hallakkovarsoista on yksi oripoika. Se on hiirenharmaa ja sen selkää halkoo tumma siima.

Aarne Kujala on hevosmiehen poika, hevosmies siis itsekkin. Ajettuja ravistartteja on kertynyt muutama sata, jouskossa voittojakin. Kujala uskoo, että osa ihmisistä kantaa hevosgeeniä. Taipumus voi piilotella sukupolven, jopa kaksi, mutta ainakin keskiviikon aikana tapaamani hevosihmiset ovat periyttäneet tätä geeniä mallikkaasti. Tapio Björkrothin vanhin poika aloitti kuluvana syksynä opinnot Kaustisen ravikoulussa, Klemoloiden tyttäret ovat innostuneet hevosista, ja Simo Jämsän tytär Titta Jämsä valmentaa ja ajaa myös kilpaa. Myös Leena Jokisen poika on innostuneesti mukana poniharrastuksessa.

Teksti: Tiina Ruotsala

Kuvat: Juha Sallinen

Aarne Kujala

- syntynyt vuonna 1948 Halsualla
- innostus hevosiin verenperintönä kotitalalta
- käynyt kuninkuusraveissa vuodesta 1969 saakka
- toiminut muun muassa Nikulan ravirata Oy:n hallituksessa, Keski-Pohjanmaan hevosjalostusliiton toiminnanjohtajana, Halsuan hevosjalostusliiton sihteerinä
- hevosurheilun lisäksi tanhunnut, toiminut nuorisoseurassa ja innokkaana urheilumiehenä harrastaa suunnistusta
- kotirata Kaustinen

Juttu on julkaistu Keskipohjanmaassa 28.10.2012

Tapio Björkroth, Janina Sandås ja moni muu hevosalan ihminen toivoo, että Aarne Kujala jatkaisi. Halsualainen hevosmies kun saa sekä hevoset että omistajat hyvälle tuulle.